MWONGOZO WA KUSAHIHISHA KARATASI YA 102/2 – LUGHA

KIDATO CHA TATU MUHULA 1 2024

1. UFAHAMU

a) i) Wasomi/ wenye elimu – waaliosoma uhasibu hufanya hesabu kiholela na kuhakikisha kuwa miradi Fulani imetumia hata mara nane au zaidi ya fedha zilizokusudiwa.

ii) Viongozi wa kaunti – wanapora pesa kwa kutumia pesa nyingi kuliko inavyopasa. Pesa hizo zingetumiwa katika miradi ya manedeleo kama ujenzi wa madarasa na kununulia vifaa vya hospitali.

iii) Askari wa trafiki – wanaruhusu matumizi ya magari mabovu kusafirisha mizigo na watu kupita kiasi baada ya kupokea hongo na hatimaye magari hayo husababisha ajali mbaya

iv) Wafanyakazi wa wizara ya mashamba – huwauzia watu zaidi ya mmoja shamba moja na kusababisha maafa. Vilevile husaidia unyakuzi wa mashamba ya umma kama vile ya shule, hospitali na viwanja vya jamii.
(zozote 3x2 = 6)

b) i) vijana hawana kazi

ii) huwafanaya kujihusisha na utumiaji wa dawa za kulevya

iii) huwafanya kujiunga na uhalifu 2x1

c) i) kuna magari mabovu

ii) magari kubeba raia kupita kiasi

iii) polisi wanachukua hongo /polisi kuyaruhusu magari yasiyofaa kupita barabarani

iv) magari yasiyo na bima kutumiwa katika uchukuzi. (za kwanza 4 x 1)

d) fedha – pesa **1/0**

e) i) mkondo – njia **1/0**

ii) limekita mizizi – limeshamiri/limezidi **1/0**

2. UFUPISHO

a) i) maendeleo yateknolojia yameleta maandishi, picha na michoro mingi duniani

ii) baadhi ya picha zinzzopatikaana kwenye vitabu, majarida, video na mitandao ni za uchi hasa wa wanawake.

iii) picha hizi hukusudiwa kuwasisimua wanaume kimapenzi.

iv) picha hizi ni maarufu miongoni mwa jinsia ya kiume.

Download this and other FREE revision materials from https://teacher.co.ke/notes

v) sinema hizi ni tatizo sugu katika jamii.

vi) utafiti wa wanasaikolojia unaonyesha kuna madhara makubwa kwa wanaozitazama.

vii) picha hizi husababisha uraibu kwa mashabiki wazo.

viii) utazamaji wa picha hizi huchangia pakubwa katika uhalifu wa kimapenzi mifani niubakaji na ulawiti.

ix) wanaozitazama hijihusisha na uzinzi na uasherati

x) hili huchangia katika usambazaji wa magonjwa sugu kam vile ukimwi

xi) huwafanya wavulana kujihusisha katika kupiga punyeto ambako huyaathri maisha yao ya baadaye.

(zozote 8x1)

b) picha za ngono zinawadunisha wanawake

ii)humsawiri mwanamke kama myama anayetembea uchi bila hisia zozote

iii) mwanamke ni mwanadamu mwenye hisia na hufuata sharia za binadamu

iv) mwanamke ni kiumbe wa Mungu na ana sifa ya uungu

v) picha hzi husababisha dhuluma za kimapenzi.

vi) vilevile huchangia kuvunjika kwa ndoa kiholela

vii) ndoa inapovunjika watoto ndio huteseka na kusononeka

viii) ni wajibu wetu kupigana na tatizo hili.

ix) ndoa ikiimarika watoto watafurahia wanapokua.

(zozote 5 x1)

3. MATUMIZI YA LUGHA

a) i) /r/ - kimadende ilhali /l/ - ni kitambaza **1/0**

ii) /ny/ - kaakaa gumu ilhali /m/ - midomoni **1/0**

b) kwea/ndoo/ndoa/twaa **1/0**

ii) amri/agizi **2 x 1**

d) Amesamehewa. **2/0**

e) li -	li -	lo -	m -	furah -	ish -	a
ngeli	wakati	kirejeshi	yambwa	mzizi	kauli	kiishio

6 x ½ = 3

Download this and other FREE revision materials from https://teacher.co.ke/notes

f) Chai ili ilimchoma vibaya. **2/0**

g) i) mizuka – U/I **1/0**

ii) chepeo – KI/VI **1/0**

h) Bakari,niletee chumvi hiyo haraka! **3 x 1**

i) Majibwa yayo yamefungwa kwa makamba makuukuu. **2/0**

j) Simba yule aliwaogofya wengi. **2/0**

k) Wakulima wanachimba kwa nyuma. **2/0**

l) Mjomba alienda kazini mapema leo. **2/0**

m) sana – namna halisi

shuleni – mahali

leo – wakati *vyovyote 2 x 1 =2*

n) S → S_1 + U + S_2

S_1 → KN + KT

KN → N + V

N → Mahakama

V → ile

KT → T + N

T → iliamua

N → kesi

U → lakini

S_2 → KN + KT

KN → N

N → mtuhumiwa

KT → T + N +E

T → alikata

N → rufaa

E → baadaye

o) nene – embamba

tajiri - maskini **2 x 1**

p) Mwalimu alivunjiwa kioo cha gari lake na upepo. **2/0**

q) i) Mzee yule atafika usiku.

ii) Mkulima mzee alivuna mahindi tele. **2 x 1**

r) na- kiunganishi

wananiambia – wakati uliopo

Download this and other FREE revision materials from https://teacher.co.ke/notes

wana – kitenzi kishirikishi kipungufu **3 x 1**

4. ISIMUJAMII

i) Kuchanganya ndimi - hii ni booster
ii) Utohozi wa maneno - dozi/virusi
iii) Matumizi ya msamiati teule/maalum/ - booster,virusi,dozi,kinga
iv) Urasmi katika mazungumzo (mifano
v) Matumizi ya maswali dadisi/maswali na majibu/dayalojia/mahojiano/kusaili - dozi ya kwanza nay a pili?
vi) Matumizi ya maelezo/ufafanuzi(anukuu sentensi
vii) Udondoshaji wa baadhi ya maneno - Naam.(doze)zote mbili,
viii) Kauli fupi - Naam,zote mbili
ix) Lugha sanifu (sentensi zote katika mfano)
x) Matumizi ya maneno ya kuibua hisia/vihisishi - pole!
xi) Matumizi ya lugha ya heshima/adabu - tafadhali,naomba,samahani n.k
xii) Matumizi ya lugha yenye kudhihirisha unyenyekevu/upole hasa kutoka kwa mgonjwa - asante
xiii) Matumizi ya tasfida - ametuacha,amejifungua, ukiendesha
xiv) Matumizi ya vifupisho hasa katika kurejelea dawa - S.T.I ,V.C.T
xv) Matumizi ya michoro katika kutoa ufafanuzi wa yanayoelezwa
xvi) Tashira/ishara mfano alama yakufunga barakoa.
xvii) Lugha ya maagizo/kutahadharisha/kuonya - punguza kiwango cha chumvi.
xviii) Lugha ya matumaini/himizo/kutia moyo - utapona.
xix) Takriri/uradidi/urudiaji - meza tembe mbili mbili.
xx) Lugha ya ushauri/nasaha - kunywa maji mengi
xxi) Matumizi ya nambari/tarakimu/hesabu/namba/lakamu/hisibati

(Zozote 10 x Kutaja sifa ½ , mfano ½)

Himizo: wanafunzi watolee mifano badala ya sababu/maelezo

Download this and other FREE revision materials from https://teacher.co.ke/notes